

"על הניסים ועל הנפלאות"

(שיחת האדמו"ר מסלונים עם שחרור הכותל המערבי)

א. בשער הדברים

'בינו שנות דור ודור' - כל דור הוא מסכת בפני עצמה וצריך ללמוד ולהבין אותו. כאשר מבינים את הדור מבינים גם את תפקידיו וייעודיו, ולאור זאת מתבהרת ההנהגה המיוחדת הדרושה לדור זה. ואם חכמה יתרה היא לרדת לעומק הבנתו של כל דור, בודאי צריכים חכמה שבעתיים כדי להבין את דורנו... שהוא גדוש מאורעות ותמורות חדשים לבקרים.¹

דבריו אלה של האדמו"ר מסלונים מאפיינים מאוד את יחסו לאירועים שונים שקרו במשך שנות חייו. הוא ראה בתקופתנו תקופה ש"אם כי היא רבת הסתר, אך בתוך ההסתר רואים גילויים כבירים של עת רצון ועת מצוא".² הוא טרח לעיין במשמעותם של אירועים שונים לא כבדרך אגב, אלא כאשר הם היו מרכזה של השיחה. כך נהג ביחס לשואה³, לשחרור הכותל, למלחמת יום הכיפורים, למלחמת המפרץ ולאירועים נוספים.

בדברים שלהלן אבקש להציג את דבריו אודות שחרורה של ירושלים העתיקה; דברים שעד עתה לא הובאו בפני כלל הציבור.⁴ הצגת הדברים תיעשה תוך ניסיון לשלבם (בעזרת מובאות והפניות בהערות השוליים) במסגרת הגות הכללית כפי שזו באה לידי ביטוי בכתביו - נתיבות שלום.⁵ בטרם אפנה לדברים אלה אציג את דמותו, שכן זו לא מוכרת די צורכה, וכן אספר בקצירת האומר על הרקע לשיחתו זו.

1. נתיבות שלום, קובץ שיחות למשמרת הראשונה, עמ' צב. עי' גם נתיבות שלום מאמרים, א, עמ' לג.
 2. נתיבות שלום, מאמרים, א, עמ' קלז.
 3. ראה על כך במאמרי "השקפתו של האדמו"ר מסלונים הרב שלום נח בראובסקי זצ"ל על השואה", האמור לראות אור בספר לזכרו של מיכאל סיטבון.
 4. הדברים נדפסו רק במסגרת פנימית בתוך חסידות סלונים בחוברת 'נתיבות שלום' - קובץ מאמרים מיוחדים, ירושלים תשל"ד.
 5. על מנת שהיריעה לא תתרחב יתר על המידה השתדלתי להימנע מהשוואות היוצאות מחוץ לעולמו של האדמו"ר מסלונים.
- ההפניות לספרי האדמו"ר מסלונים הן על פי המהדורות הבאות: נתיבות שלום, מאמרים, א-ב, ירושלים תשמ"ב; בראשית-דברים, ירושלים תש"ס; קובץ שיחות למשמרת הראשונה, ירושלים תש"ן; מאמרי פורים, ירושלים תשנ"ט; מאמרי חנוכה, ירושלים תשס"א; שיחות ומאמרים לתקופת שובב"ם, ירושלים תשנ"ה.

1. תולדותיו של האדמו"ר מסלונים

האדמו"ר הרב שלום נח בראובסקי זצ"ל מסלונים⁶ נולד ביום י"ד באב תרע"א (1911) בברנוביץ שבפולין לאביו, הרב משה אברהם בראובסקי. הוא שהה רבות במחיצתם של הרב משה מינדר (נפטר תר"צ 1930), מגדולי חסידי סלונים, והאדמו"ר הרב אברהם וינברג (תרמ"ד 1884-תרצ"ג 1933), ומהם ינק את יסודות השקפת עולמו. בעצת האדמו"ר בעל 'בית אברהם' עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ה (1935), ובה שהה עד יום הסתלקותו⁷. הוא נשא לאשה את בתו של הרב אברהם וינברג (תרמ"ט 1889-תשמ"א 1981, לימים האדמו"ר מסלונים) (בין השנים תש"ו-תשמ"א). בראש חודש חשוון תש"ב (1941), בעיצומה של השואה, הקים הרב בראובסקי את ישיבת 'בית אברהם' בירושלים⁸. עם פטירת חותנו האדמו"ר בעל 'ברכת אברהם' בשנת תשמ"א (1981), התמנה לאדמו"ר. הוא שימש כחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל במשך עשרות שנים⁹ ועמד בנשיאות "החינוך העצמאי" מיום היווסדו. בז' באב תש"ס (2000) נפטר ונטמן בירושלים.

תורתו של האדמו"ר מסלונים נכתבה בסדרת הספרים 'נתיבות שלום', שממנה ראו אור עד עתה חמישה כרכים על התורה, ועוד שני כרכי מאמרים¹⁰. בנוסף לכך ראו אור מספר חוברות ובהן דבריו. כמו כן כתב הקדמות ומבואות לספרי אדמו"ר סלונים שקדמו לו¹¹.

2. האדמו"ר מסלונים והכותל המערבי

בנימי נפשו היה קשור האדמו"ר מסלונים עם הכותל. בשנת תשי"ג, בשעה שהחלו ההכנות לקראת בניית משכן הקבע של ישיבת 'בית אברהם' סלונים - עמד על כך שהיא תהיה ממוקמת במקום שממנו ניתן יהיה ללכת בגלל הכותל המערבי; זאת על אף שאפשרות כזו לא הייתה קיימת בפועל, ואף לא נראתה סבירה באותם הימים. וכך הוקמה הישיבה לא רחוק מקו הגבול דאז ברחוב המכונה (היום) ר' אברהם מסלונים.

6. קורותיו לא נכתבו עד היום בצורה מסודרת. בין המקומות שבהם נכתב בעניין זה: מ' הלחמי, תולדות החסידות בארץ ישראל, א, ירושלים תשנ"ו, עמ' 447-450; הרב י"י לוריא, נתיבי ישורון, ירושלים תשס"ב, עמ' רי-רכז; א' סורסקי, "תולדותיו של צדיק: קש"ת האדמו"ר מסלונים זצוק"ל בעל 'נתיבות שלום', המודיע - תוספת לגליון ח' אלול תש"ס (8.9.2000) עמ' ב-ד.

7. כאשר מלאו חמישים שנה לעלותו לארץ ישראל ציין זאת באחת משיחותיו. עי' נתיבות שלום, ויקרא, עמ' שי.

8. בעיני האדמו"ר מסלונים הקמת ישיבת בית אברהם של חסידי סלונים היא הדבר החשוב ביותר שעשה. הדבר בא לידי ביטוי בלשון שנקט: "...יום פתיחת הישיבה... היה היום הגדול ביותר בחיי..." (נתיבות שלום - קובץ מאמרים מיוחדים, ירושלים תשל"ד, עמ' נח).

9. עד הפילוג עם הקמתה של 'דגל התורה'.

10. סדרה זו אמורה לכלול לפחות עוד כרך אחד (ראה בשער החוברת נתיבות שלום, פורים, שם נכתב "תדפיס מתוך 'נתיבות שלום ח"ג").

11. "בשערי תורת אבות" בתוך: [חש"מ], תורת אבות, ירושלים תשל"א, עמ' ט-לב; "בפתח דברי שמואל", בתוך: הרב ש' וינברג, דברי שמואל, ירושלים תשל"ד, עמ' ט-ל; "על פי הבאר", בתוך הרב א' וינברג, באר אברהם, ירושלים תשל"ו, עמ' ז-מו; "בשער הספר" בתוך הרב א' וינברג, בית אברהם, ירושלים תשל"ט, [ללא מספרי עמודים]; "הקדמה", בתוך: הרב א' וינברג, ברכת אברהם, א, ירושלים תשנ"א, עמ' ג-י.

ביומה השלישי של מלחמת ששת הימים שוחררה ירושלים העתיקה מידי הירדנים. למחרת היום, באישורו של צה"ל יצאו ארבעה ראשי ישיבות מטעם ועד הישיבות לביקור מיוחד בכותל - ביניהם האדמו"ר מסלונים. מאז, במשך שנים רבות היה נוהג כל ליל שבת ללכת עם חותנו האדמו"ר בעל 'ברכת אברהם', בחברתם של תלמידים וחסידיים, להתפלל בכותל (בתקופה הראשונה הליכה זו הייתה מלווה בשירה ובריקודים). גם בנו, האדמו"ר מסלונים שליט"א, נהג במשך עשרות שנים (עד שהתמנה לאדמו"ר) להתפלל בכל ליל שבת בכותל המערבי.

בעצם ימי המלחמה¹², בשעה שההתרגשות עם שחרור הכותל הייתה בשיאה, כאשר שירה בוקעת מגרונם של החסידים - נשא הרב שלום נח ברזובסקי, אז ראש ישיבת סלונים, את השיחה המובאת להלן בה הוא עומד על גודל השעה ועל חשיבותו של הכותל.

ב. שיחת האדמו"ר הרב שלום נח ברזובסקי

על הניסים ועל הנפלאות עם שחרור כותל המערבי, והניסים שקרו בארצנו הקדושה

א

"עלץ לבי בה', רמה קרני בה', רחב פי על אויבי כי שמחתי בישועתך. אין קדוש כה' כי אין בלתך"¹³. "יה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעלי"¹⁴. אנו מחויבים להכיר בנסים שעשה לנו הקב"ה בימים האלו, נסים גלויים והארת פנים מלפניו ית"ש לעמו ישראל, מה שלא זכו לראות הרבה עשרות דורות, ואסור לנו להיות כופר בטובתו של מקום,¹⁵ כי עשה עמנו עכשיו נס כפול:

¹² בין החסידים שהיו באותו מעמד חלוקות הדעות לגבי המקום והמועד המדויקים. יש אומרים שהדברים נאמרו ביום כ"ח באייר עצמו, בתוך המקלט בו שהו האדמו"ר וחסידיו, ויש אומרים שהדברים נאמרו יום לאחר מכן, בכ"ט באייר, לאחר שיצאו מן המקלט.

¹³ שמואל א ב, א-ב.

¹⁴ שמואל א ב, ו.

¹⁵ מקורו של ביטוי זה אינו ברור, עי' בדברי החיד"א בספרו 'מדבר קדמות', ירושלים תשכ"ב, אות כ סעי' טו. וכן שו"ת ופסקי מהרי"ט החדשים סי' ה.

האדמו"ר מסלונים ראה בכפירה בטובתו של המקום דבר חמור ביותר. בהקשר זה מן הראוי להביא דברים שאמר בשבת זכור: "...מצינו שיהודי מחוייב לזכור את הטובות שעשה עמו הקב"ה וכמאחז"ל הכופר בטובתו של חברו ככופר בטובתו של מקום. ומשמע שהכופר בטובתו של מקום הוא פגם חמור, וכמסופר על הרה"צ ר' שמואל צ'לונר, תלמיד מרן מקוברין זי"ע, שפעם אחת עשה עמו הקב"ה חסד גדול באיזה עניין, והיה יושב ומספר החסד שעשה עמו הקב"ה לכל אדם שנכנס לביתו, ועד שבני ביתו כבר נלאו לשמוע זאת מבוקר עד ערב. ואמר להם דאיתא באור החיים הקדוש (פר' עקב) על הפסוק וזכרת את ה' וגו' דכאשר הקב"ה עושה חסד עם יהודי, מתאמץ היצר הרע במיוחד להשכיח זאת ממנו, שלא יזכור את החסד שעשה עמו הקב"ה ויהיה ככופר בטובתו של מקום, על כן הוא חוזר על זה תמיד כדי שלא ישכח ממנו החסד" (נתיבות שלום שמות, עמ' שי). אודות עניין זה האריך גם בדברים שנשא עם סיום מלחמת המפרץ בפורים תשנ"א.

(א) אותו רשע המן של זמננו¹⁶ ימ"ש רצה להשמיד את כל היהודים, ועשה הקב"ה נסים "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"¹⁷, והשמידו את "כל סוס רכב פרעה ופרשיו"¹⁸ בשעות ספורות, ו"נפל פחד היהודים עליהם"¹⁹, "וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויאמינו בה"²⁰, שגם אלו הרחוקים מאמונה וכל מי שיש לו מוח בקדקדו, מודים שלא היה שום ענין טבעי בהנצחון שעשה הקב"ה באופן מופלא ביותר, שום צבא עוד לא השיג הישגים כאלו שכוחות כבירים התמוטטו לפניו בשעות ספורות.

(ב) הנס השני - בגילוי אהבתו ית' לעמו ישראל אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי²¹, שהחזיר לנו לרשותנו שריד בית מקדשנו הכותל המערבי, שאמרו חז"ל²² כי מעולם לא זזה שכינה משם שנאמר "הנה עומד אחר כותלנו"²³, אחר י"ט שנה שכבר התרחקנו ממקום הקדוש הזה, והחזירו לנו מקומות הקדושים מערת המכפלה ישני חברון וקבר רחל; מקומות שלא דרכו שם רגל יהודי זה י"ט שנה, ואוי לבנים שגלו מעל קברי אבות ואמהות, ומעתה הם נמצאים תחת רשותנו, ואנו עומדים נדהמים ומזועזעים מהגילויים הגדולים שהראה לנו הי"ת, ומה אשיב לה'.

ב

"וואני אמרתי גרשתי מנגד עיניך, אך אוסיף להביט אל היכל קדשך"²⁴. הפסוק הזה עמד נגד עיני לפני י"ט שנה, עת נפלה העיר העתיקה בידי הערבים ושוב לא יכול יהודי לגשת אל מקום מקדשנו.

16. מעניין לציין שבשיחתו של האדמו"ר מסלונים עם סיומה של מלחמת המפרץ, בפורים תשנ"א, כינה את סאדם חוסיין "החמן שבדורנו".
17. אסתר ט, א. שני מוטיבים מרכזיים מלווים את דבריו של האדמו"ר מסלונים: האחד סיפור יציאת מצרים והשני מגילת אסתר. קל להבין את השימוש הנעשה בשני אלה, אך ייתכן ואצל האדמו"ר מסלונים לדברים משמעות עמוקה יותר. לדבריו "מגילת אסתר היא מגילה ליהודי הנמצא בהסתר פנים, בהסתר כפול ומכופל בבחינה שהיה אצל אסתר מלא ייסורים בגשמיות ובנפש נדמה לו שהוא מושלך לגמרי שאינו מרגיש בכלל את הי"ת" (נתיבות שלום פורים, עמ' כז). כפי שניתן לראות מתוך השיחה, הסתר כפול אפיין את מצבו של עם ישראל עד לשחרור הכותל. בשל כך, ייתכן, בחר האדמו"ר מסלונים (במודע או שלא במודע) להשתמש בפסוקים מתוך מגילת אסתר.
18. שמות יד, ט.
19. אסתר ח, יז.
20. שמות יד, לא.
21. על רעיון זה של חיבת עם ישראל אצל השי"ת ללא כל קשר למצבו בפועל עמד האדמו"ר מסלונים במקומות רבים עי' נתיבות שלום, חנוכה, עמ' כ; מאמרים ב, עמ' רלז, רנב, רנט, שלא; בראשית, עמ' רצד, שכד; שמות, עמ' לב, נא, שו; במדבר עמ' קצט, רט, שלה; שובבי"ם, עמ' פז; פורים עמ' נד: "הרה"ק רבי שלמה קרלינער זיע"א חותם אחת מאיגרותיו 'המבקש לפרסם גודל אהבת הקב"ה לעמו ישראל'. "כעין זה אפשר לומר על רבנו. רבים מאמרותיו של רבנו זצ"ל נסבים סביב זה של "בין כך ובין כך קרויים בנים..." (חש"מ, האדמו"ר מסלונים זיע"א - ליום השלושים, עולם החסידות, 72, עמ' 48).
22. שמות רבה ב, ב ד"ה ומשה היה.
23. שיר השירים ב, ט.
24. יונה ב, ה.

התאספנו כאלפים איש בהיכל ישיבת מאה שערים וישבנו על הארץ ובכינו, וחשבתי אז שהגענו לשיא ההסתר.²⁵ כי אחרי שהושמדו מאתנו בחירי האומה וכששה מיליונים יהודים ויגדע בחרי אף כל קרן ישראל,²⁶ כל זמן שהכותל המערבי היה בידינו והיה לנו מקום הקודש הזה, שיהודי היה יכול לשפוך שיחו בפני אביו שבשמים, עוד היה כוח להחזיק מעמד. אבל מה נוראה הסתרת פנים זו שהשי"ת הרחיק אותנו למען פניו, וכאילו אינו חפץ שוב בנו, וי"אוי לבנים גלו מעל שלחן אביהם²⁷, וכאותו בן המלך שמסוגל לסבול גם כשאביו מייסר אותו בכל מיני יסורים קשים ורעים, אבל בשעה שאביו המלך מגרשו מעל היכל המלך על זה אינו יכול להתנחם ולהתחזק, והרגשנו באותה השעה כי אנו מתמוטטים מצער ויגון שנגרשו מנגד עיניך²⁸. "אשרנו מה טוב חלקנו"²⁹ בשעה הגדולה הזאת, ששוב האיר לנו הקב"ה בהארת פנים וגילויים שלא זכה שום דור והוחזר לנו מקום מקדשנו, מקום שלא זזה שכינה משם. האושר והתענוג הכי גדול שיהודי מרגיש בעולמו הוא בשעה שמרגיש בקרבת אלוהותו ית', וכמו"ד "ואני קרבת אלקים לי טוב"³⁰, והמקום המסוגל ביותר לזה הוא בכותל מערבי, שיהודי מרגיש כי הוא עומד שם "נוכח פני ה' ושוֹפֵךְ לִבּוֹ כְּמִים נְכוֹחִי"³¹, וכשאומר שם ברוך אתה וכו' מרגיש משמעות מיוחדת בנוכחותו ית', שאם כי "מלוא כל הארץ כבודו"³², אך שם המקום היחידי

25. במספר מקומות ציין האדמו"ר מסלונים שהניסיון העיקרי של הדור שלנו הוא ההסתר לדוגמא: "וגם במצבנו כיום בחי' הסתר כפול שעשיקי אגן ובחשוכא שרינן ועינינו נשואות לשמים שירחם על עמו ועל ארצו במובן הגשמי והרוחני" (נתיבות שלום, פורים, עמ' לז). עי' גם: נתיבות שלום, חנוכה, עמ' ט; פורים, עמ' יז; מאמרים א, עמ' קלז.

26. איכה ב, ג.

27. ברכות ג, א.

28. מספר פעמים בדבריו על פורים עמד האדמו"ר מסלונים על הקושי הגדול שבשילוב בין הסתר פנים גשמי לרוחני. וכך כתב בין השאר: "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו" - כי העני הזה שכל ימי עני ורעים מחכה לעת רצון אשר לפני ה' ישפוך שיחו, שיזכה להיכנס פנימה להיכל המלך וישפוך שיחו אליו פנים אל פנים, בלי מחיצות ומסכים המבדילים, והסתר נורא ביותר הוא כאשר לא מניחים ליהודי להיכנס לפני ולפנים לראות ולהתחנן פני מלכו וקודשו" (נתיבות שלום, פורים, עמ' י). "עם ישראל יכול להתגבר על כל מיני ייסורים קשים ומרים אך אינו יכול לשאת הסתר פנים" (שם). "יהודים לא נבהלים מצרות ואפילו לא מגזירת השמדה... ייסורי הגוף הוא עוד יכול לשאת אבל כשהוא בהסתר פנים גם ברוחניות ונדמה לו שהוא מנותק לגמרי מהקב"ה ומושלך מלפניו ית' רח"ל הסתר כזה אין בכוחו לשאת. זהו הסתר גמור שהוא כפול בבחינת ואנכי הסתר אסתיר הסתר בגשמיות והסתר ברוחניות" (שם, עמ' כו). "שיא ההסתר בין קוב"ה לישראל הוא כאשר ההסתר כפול. יהודי יכול לשאת כל הסתר גשמי וצרות רבות ורעות, אך הקשה ביותר כאשר ההסתר כפול גם ברוחניות, שנדמה לו כי נסתרה דרכו מה' והוא מושלך ומופקר לכל פגעין בישין, ואבד את המשען היחידי שיש לו בעולמו אביו שבשמים" (שם, עמ' לד). וכן שם, עמ' כד. עי' גם: קונטרס 'ההרואה עליך', עמ' 44.

29. מתוך סדור התפילה.

30. תהילים עג, כח.

31. על פי איכה ב, יט.

32. ישעיה ו, ג.

בעולם שלא זזה שכינה משם. ויאלו פינו מלא שירה כים אין אנו מספיקים וכו'".³³ "מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו".³⁴

ג

ממאורעות ימים הגדולים האלו אנו צריכים לשמוע את קול ה' היוצא מהם הקורא לנו. כמו שאמר מרן אדמו"ר זי"ע³⁵ עה"פ "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו"³⁶, מה דכתיב ויקרא לשון נסתר, ולא כתיב מי הקורא, שמכל המאורעות העוברים על האדם בוקעת קריאה מהקב"ה. פעם הוא ממאורעות של שמחה המרימים אותו ועל ידי זה שומע את דבר ה' הקורא אליו, ופעם הוא זה מיוגן וצער המשברים את רוחו, אשר מהם צריך לשמוע דבר ה' הקורא אליו. כל חי האדם ומאורעותיו הם קריאה גדולה מאביו שבשמים. ואם בחיי הפרט הוא כך, כ"ש המאורע הכביר הזה, הנסים ונפלאות שעשה הקב"ה אתנו, שהם קריאה גדולה מאביו שבשמים.³⁷

הגילוי הגדול מהארת פניו ית' הוא "כי פקד ה' את עמו"³⁸, ועלינו לעורר רחמים מרובים כי "אתה ה' החילת להראת לעבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי א' בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך, אעברה נא ואראה את ההר הטוב הזה והלבנון"³⁹, היינו שיבנה לנו ביהמ"ק במהרה בימינו, כי עדיין שכינה בגלותא ועוד לא זכינו אפילו לאתחלתא דגאולה⁴⁰. כי מהו ענין גאולה, שהבריא

33. ברכות נט, ב.

34. תהילים קיג, כג.

35. הרב א' ויינברג, בית אברהם, ירושלים תשל"ט, פרשת ויקרא. האדמו"ר מסלונים עשה שימוש מספר פעמים בדברים אלה. עי' נתיבות שלום שמות, עמ' קמא; ויקרא עמ' יד.

36. ויקרא א, א.

37. בהקשר זה מן הראוי להביא דברים שכתב על פרשת יתרו: "...ומשמעות מדרגת את קולו שמענו מתוך האש, שגם בה יש נצחיות, וכמו דכתיב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, דהוה ליה למימר אם שמוע תשמעו אל מצותי. אכן הכוונה שתשמעו את קולי, קול ה' המדבר תמיד מתוך כל המאורעות. בכל המאורעות הן הכלליים והן המאורעות הפרטיים העוברים על כל אחד מסתתר קול ה', וגם אם אין זה באיתגליא הרי זה באיתכסיא, ועל יהודי להקשיב לקול ה' הקורא מתוכם. הן מאורעות של חסד ורחמים שמתוכם רואה יהודי אלקות, והן מאורעות שהם בבחינת ואת קולו שמענו מתוך האש... ובכל אלו המאורעות צריך יהודי להאזין לקול ה' הקורא מתוכם. ונכפל הלשון שמוע תשמעו, שלשמוע את קול ה' צריך להקשיב היטב ולהתבונן בעמקות בפנימיות המאורעות כדי לשמוע מתוכם את קול ה' ולראות בהם אלוקותו ית'. ואז המצווה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, להאזין לקול ה' המדבר תמיד אל יהודי..." (נתיבות שלום, שמות, עמ' קסה-קסו).

38. רות א, ו.

39. על פי דברים ג, כד-כה.

40. לצד התבטאות זו מעניין לראות את דבריו אודות חבלי משיח: "עם ישראל עבר את חבלי משיח בכל פרטיהם ודקדוקיהם, ולאחר שכבר עברו את חבלי משיח הרי אין ספק שמעתה בכל יומא זמני' הוא, שלאחר חבלי הלידה מצפים כבר בכל רגע ללידה, ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא. ואם בשעתו כאשר היו אומרים אחכה לו בכל יום שיבוא הטרידה השאלה שהרי צריכים לעבור מקודם את חבלי משיח, הרי בדורנו אין כבר שאלות כאלו. כלל ישראל שילם כבר את החוב הגדול של חבלי משיח, והוא מוכן ומצפה לביאת המשיח. באספקלריא הזאת צריכה להיות אצל יהודי בדורנו ההרגשה של אחכה לו בכל יום שיבוא, בבחינת הנה זה עומד אחר כותלנו... לאחר חבלי המשיח האלו כבר ראוי כלל ישראל ישועה, ורק הקב"ה כביכול ממתין לזאת שכלל ישראל יקיים צפית לישועה,

שהבריא כולה השקועה בחומרות תזכה לגאולה "ומלאה הארץ דעה את ה'".⁴¹ "ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו".⁴² "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו'".⁴³

אמנם יחד עם זה עלינו להביט נכוחה במאורעות הכבירים שעברו עלינו זה עתה, וכל מה שעבר עלינו בדור האחרון החל מההשמדה הנוראה, וכל המאורעות הבלתי רגילים שעברו עלינו בכל התקופה האחרונה, שהכל מחייב התבוננות ומחשבה, כי אנו חולכים ומתקדמים לקראת הגאולה; וע"ד שפי רבתי"ק⁴⁴ לשון שאמרו חז"ל⁴⁵ יצפה לרגלי משיח. שלכאורה, לשון רגלי משיח אין להם ביאור, אלא מרומז שכמו דידוע כי בלידה רגילה מתחיל ללכת עם הראש, אבל כשקורה שמתחיל ללכת עם הרגלים זהו לידה מסוכנת, אבל יתכן שיצא גם מזה לידה - אותו דבר בביאת המשיח: כשלא זוכים, הכל הולך להיפך עם בחי' רגלים, אבל יתכן שכל זה הוא רגלי משיח שאנו צריכים לצפות לזה, ועלינו להרעיש עולמות "אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו והופע והינשא עלינו לעיני כל חי".⁴⁶

ד

מאורעות הימים ותפקידנו הק' בשעה זו יש לראות מרומז בפסוק "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואביא אתכם אלי, ועתה אם שמעו תשמעו בקולי".⁴⁷ זכינו לראות הנס הראשון אשר עשה ה' למצרים לעינינו, וזכינו לראות הגילוי והארת פנים שקירב אותנו שאנו יכולים לבוא למקום השכינה בבחי' "ואביא אתכם אלי"; וכל זה מחייב אותנו הרבה, כל זה קריאה גדולה מהקב"ה "והייתם לי סגולה".⁴⁸ שנתקרב אליו בכל לבנו ובכל נפשנו.

והנה ידוע המאמר⁴⁹ מה דכתיב אחרי קבלת התורה "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק".⁵⁰ היינו, כי בשעה שנפתחו כל הז' רקיעים⁵¹ במעמד הנשגב וראו כי "אין עוד מלבדו".⁵² ושמעו את "קול אלוקים מדבר מתוך האש".⁵³ האנשים הפשוטים כל העם לא התבוננו אל העיקר רק שמו לב אל הקולות ואל הלפידים וגו', ועי"ז וירא העם וינעו

כי המשכת הישועה הוא ע"י האמונה והצפי' לישועה..." (נתיבות שלום, במדבר, עמ' ריד; קונטרס 'ההרואה עליך', עמ' 47).

41. ישעיה יא, ט.
42. על פי ישעיה נב, ח.
43. ישעיה מ, ה.
44. לא עלה בידי למצוא מקור זה.
45. בראשית רבה מב, ד; שיר השירים רבה ח, ג; איכה רבה א, מא; ילקוט שמעוני לך לך רמז עב; ילקוט שמעוני עמוס רמז תקמט.
46. מתוך סידור התפילה.
47. שמות יט, ד-ה.
48. שמות יט, ה.
49. על פי דברי ר"מ מקוברין. עי' חש"מ, תורת אבות, ירושלים תשס"ב, עמ' צח ד"ה אותם.
50. שמות כ, טו.
51. רש"י דברים ד, לה ע"פ פסיקתא רבתי כ ד"ה תנו רבנן אנכי.
52. דברים ד, לה.
53. דברים ד, לג.

ויעמדו ונשארו אח"כ שוב עומדים מרחוק. ע"כ זהו עיקר העבודה בימים אלו להרגיש את העיקר ולהתבונן "מה ה"א שואל מעמך"⁵⁴ בשעה הגדולה הזאת, להתרומם ולהתעלה בתורתו ועבודתו ית', ויחד עם זה להתאמץ בתפלה לבקש שיגאלנו גאולה שלימה בבניין ביהמ"ק, ו"אור פניך עלינו אדון נשא"⁵⁵. וכמו שאמר הרה"ק ממזריץ' זי"ע⁵⁶ עד"מ, כי בשעה שאדם מגיע להיכל המלך ומבקש רשות כניסה אז השרים הנמצאים שם אומרים לו, שכל מה שהוא רוצה גם הם יכולים למלא מבוקשו ואין צריך להיכנס פנימה, אבל אם הוא טוען איני רוצה שום דבר רק לראות את פני המלך אזי מוכרחים לתת לו רשות כניסה.

אסור לנו להתפתות ולהשלים עם כל מה שב"ה השגנו, רק תפילתנו כי רצוננו לראות את מלכנו, ולבקש "מלך רחמן רחם עלינו וכו' בנה ביתך כבתחילה וכו' מקדשך על מכוני"⁵⁷, "ושם נעלה ונראה וכו"⁵⁸, וכה יעזור ה' בב"א.

54. דברים י, יב.
55. מתוך מוסף לשבת פרשת שקלים (הקטע המסיים את ברכת אתה קדוש).
56. לא עלה בידי למצוא מקור זה.
57. מתוך סידור התפילה.
- על מנת להבין את העומד ברקע הדברים בכלל וברקע ציטוט זה בלבד יש להפנות את תשומת הלב לעניין ההשתוקקות בהגותו של האדמו"ר מסלונים כפי שבא לידי ביטוי בשיחה לימי בין המצרים - נתיבות שלום, במדבר [קצב]. ולעניינינו חשוב להביא דברים שכתב תוך שהוא מתייחס, בין השאר, למילות התפילה "מלך רחמן רחם עלינו וכו' בנה ביתך כבתחילה וכו' מקדשך על מכוני", וכך כתב: "והנה לאחר החורבן עוד גדולה יותר ההשתוקקות והיא עושה למעלה רושם גדול מאוד שעל ידי זה מתעורר עת רצון הגדול ביותר... ועל זה אנו מבקשים... שכל תפלות המוספים של המועדים כולם מלאים השתפכות הנפש מגודל הגעגועים... 'מלך רחמן רחם עלינו', שכל זה מבטא את גודל ההשתוקקות של כלל ישראל לביהמ"ק. וההשתוקקות הזו היא כעולה וכקורבן שהיא פועלת את מה שפעלו הקורבנות והמוספים, ובה יש עוד מדרגה יותר גבוהה, שהקורבנות היו ע"י פעולה משא"כ ההשתוקקות שהיא רק לך ה'" (נתיבות שלום, במדבר, עמ' קצב; עוד על ההשתוקקות עי' שם עמ' רז, ריג).
58. מתוך סידור התפילה.